

בית המשפט המחוזי בירושלים	
בשא 001019/03	א 1376/98
בפני: כב' השופט משה דרורי	
27/05/2003	

בעניין: 1. אפרופים שיכון וייזום (1991) בע"מ

2. אפרופים איג'נסי דה פרומוסיון את פינאנסמנט אימובילירס ס.א.

3. נוגה אינדסטריט הולדינג ס.א.

4. מר ניסים גאון
 ע"י ב"כ עו"ד מיכאל שחור ורוני א.כהן המבקשים
 - נ ג ד -
 מדינת ישראל - משרד הבינוי והשיכון
 ע"י ב"כ עו"ד ר' דותן ור' טיקטין המשיבה

מפרקליטות מחוז תל אביב

החלטה

-

1. במסגרת תיק קיים, המתנהל מזה מספר שנים (תחילה על ידי שופטים שקדמו לי, ולאחר מכן, במשך השנתיים האחרונות, נשמעו ראיות בפניי), פונה עתה ב"כ המבקשים ומבקש גילוי מסמכים ועיון בהם.

2. טענתם המרכזית של המבקשים - התובעים - בתביעתם היא כי בדיון שהתקיים ביום ו' שבט תשנ"א (14.2.91) בלשכת שר הבינוי והשיכון דאז, מר אריאל שרון, ובראשותו, הובטח להם כי משרד השיכון ירכוש מהם 3000 יחידות דיור אותם תיבנה מבקשת 1 (סיכום הדיון צורף כנספח א' הן לכתב התביעה המקורי שהוגש בשנת 1994 והן לכתב התביעה המתוקן שהוגש בשנת 1998).

טענות הנתבעת, בתמצית, הן, כי סיכום הדיון האמור אינו בגדר התחייבות מדינה או הבטחה שלטונית תקפה, וזאת מטעמים שונים (העדר ביסוס תקציבי; אי חתימה של חשב המשרד, ועוד).

ממהות טענות הצדדים עולה כי יש חשיבות רבה למסמכים הנוגעים לעניינם של המבקשים ושל קבלנים אחרים, וכן למדיניות משרד הבינוי והשיכון באותה עת ביחס להקצאת יחידות דיור לקבלנים והתחייבות לרוכשם. הנה כי כן, הוגשו בתיק העיקרי כבר מאות מסמכים.

3. בתיק זה, סוגיית גילוי המסמכים זכתה להתייחסות לאורך כל השנים החל משנת 1998, שאז היתה דרישתם הראשונית של המבקשים מהמשיבה לגילוי מסמכים ולעיון בהם (ראה: מכתב עו"ד שחור מיום 29.7.98 - נספח א' לבקשה שבפני).

הבקשה האחרונה בסוגיית גילוי המסמכים, היא בקשה זו, בש"א 1019/03 - שהוגשה ביום 13.3.03 - מתייחסת למסמכים ספציפיים אשר הינם העתקי כל המסמכים הקשורים לדו"ח מבקר המדינה במשרד הבינוי והשיכון (להלן - "משב"ש") בתקופה הרלוונטית לאירועים העומדים במרכזה של התביעה, דהיינו: השנים 1990-1992.

4. קדמה לבקשה שבפני החלטה שניתנה על ידי ביום ט"ז שבט תשס"ג (19.1.03) שבה נעניתי לבקשה קודמת של המבקשים לגילוי ולעיון במסמכים ספציפיים, שהם החומר שהיה קשור לדו"ח מבקר המדינה, וקבעתי כי "המבקשים זכאים לקבל החומר המבוקש לעיונם, שכן הוא נחוץ לצורך החקירה הנגזית של העדים" (סעיף 1 להחלטה מיום ט"ז שבט תשס"ג (19.1.03) בבש"א 3991/02).

5. עיקר תרעומתם של המבקשים בבקשה הנוכחית היא כי המשיבה לא קיימה במלואה את ההחלטה האמורה.

6. המבקשים מציינים כי פנו למשרד דוברת מבקר המדינה, הגב' לביא, אך היא מסרה להם ביום 4.3.03 (כחודשיים לאחר ההחלטה האמורה) כי טרם הועברה אליה כל בקשה או פנייה מטעם המשיבה לעניין גילוי המסמכים המבוקש.

7. המבקשים מדגישים בבקשתם מיום 13.3.03 כי מסמכי דו"ח מבקר המדינה אכן קיימים במשרדי מבקר המדינה, ובהעדר שיתוף פעולה עם נציגי פרקליטות מחוז תל אביב אשר מייצגים את המשיבה, מבוקשם של המבקשים הוא כי יותר להם לפנות ישירות למשרד מבקר המדינה ולקבל מהם - באופן ישיר וללא תיווך של פרקליטות מחוז תל אביב - את החומר המבוקש.
8. ב"כ המבקשים - עורכי הדין מיכאל שחור ורוני כהן - אף נקטו לשון שאינה מקובלת בין עורכי דין, בנמקם את בקשתם במילים אלה: **"לאור ה'ניסיון הרע' שהיה למבקשים עם המשיבה בכל הנוגע לגילוי המסמכים"** (קטע שני בבקשה א').
9. המדינה, בתשובתה מיום 15.4.03, מסכימה לטענת המבקשים כי אכן הליכי הגילוי והעיון של המסמכים בתיק זה היו ממושכים, ואף הוסיפה להם את התואר: **"מתישים"** (פיסקה 4 לתשובת הנתבעת מיום 15.4.03).
10. לגוף העניין מציינת ב"כ המדינה, עו"ד טיקטין, כי מסרה למבקשים קבוצת מסמכים שהיתה ברשותם, וזה החומר היחיד שהיה אותה עת ברשות פרקליטות מחוז תל אביב, שכן מדובר באירועים שהיו 12 שנים קודם לכן. לאחר שהמבקשים פנו למשרד מבקר המדינה ולאחר מכן פנו לפרקליטות, ביקשה הפרקליטות מהמבקשים להודיע להם מי הם הגורמים במשרד מבקר המדינה אליהם פנו המבקשים, ולאחר שנמסר כי אותו גורם הינו הגב' לביא, עוזרת בכירה למבקר המדינה ודוברת המשרד, נערכה פנייה לאותו גורם ביום 3.3.03, ובעקבותיה התקבל חומר נוסף שנשלח ע"י הגב' לביא למשרד השיכון עם העתק לפרקליטות מחוז תל אביב ביום 17.3.03, וחומר זה הועבר ע"י הפרקליטות למבקשים ביום 24.3.03. מועד זה היה לאחר יום הגשת הבקשה, שהוגשה ביום 13.3.03. מסקנת המדינה בתשובתה האמורה היא כי פעולתה ביחס לגילוי המסמכים והעיון בהם היתה בזהירות ובזריזות סבירה, וכי כל המסמכים הרלוונטיים הועברו למבקשים, כנדרש.
11. בהמשך התגובה של המדינה מובאת התכתבות נוספת בין המבקשים למשיבה, שנערכה לאחר הגשת הבקשה. מהתכתבות זו עולה כי המבקשים אינם סומכים בלשון המעטה, על דברי פרקליטות מחוז תל אביב, והם מבקשים כי יצורף תצהיר שבו יפורט מי פנה למשרד מבקר המדינה, באילו תאריכים, והתגובה שנתקבלה על ידם. כן מבוקש כי יועבר למבקשים מסמך המתעד את כל המסמכים הנמצאים ברשותו של מבקר המדינה (כגון: ניירות עבודה ותיקי ראיות), והכל בהתייחס לשנים 1990-1992.

12. עמדת ב"כ המדינה ביחס לבקשות אלה היא שלילית. לדעתה, אין מקום להורות על הגשת תצהיר או מסמך מסכם. כמו כן מתנגדת המדינה לכך שמשרד מבקר המדינה ימציא חומר המתייחס לשנת 1992, כאשר כל הזמן הפניות התייחסו לשנת 1991 בלבד.
13. ב"כ המדינה מדגישה כי כל אימת שהמדינה מנסה לבצע, בתום לב, את בקשות המבקשים, מועלות בקשות נוספות ומורחבת היריעה. בסיום, מציינת עו"ד טיקטין כי **"כל החומר שהועבר ממשרד מבקר המדינה היה כולו חומר שכבר היה מצוי בידי התובעים במידה והוא רלוונטי"** (סעיף 25 לתגובה).
14. היות וב"כ המדינה ציינה בתשובתה כי כל המסמכים הרלוונטיים ממשרד מבקר המדינה כבר גולו למבקשים (סעיף 15 לתשובת המדינה), החלטתי ביום י"ג ניסן תשס"ג (15.4.03) כי המבקשים יודיעוני האם בכך הם באו על סיפוקם, ואם עדיין נותרו טענות בפיהם - יציגום.
15. בסיום בהחלטתי האמורה נכתב: **"למותר לציין כי פרט להתכתבות בין עורכי הדין קיים גם טלפון וניתן גם להיפגש פנים אל פנים ולסיים נושא זה"**.
16. מתשובת המבקשים מיום 1.5.03 עולה כי שיחת טלפון כזו לא התקיימה ולא כל שכן, שלא נערכה פגישה בין עורכי הדין, ועדיין המחלוקת בעינה נטושה.
17. המבקשים מדגישים בתשובתם כי לא קיבלו את החומר המתייחס לשנת 1990. כן מזכירים הם כי מדוחות המבקר עולה כי מדובר במאות עמודים של מסמכים, בעוד הם קיבלו רק 16 מסמכים.
18. לדברי המבקשים, במצב דברים זה בו המשיבה אינה מבצעת את הגילוי המלא, יש טעם והצדקה לתצהיר אשר מבוקש על ידה, ואשר לא מובן מדוע המשיבה מסרבת לתיתו, אך בסיום התשובה (פיסקה 7) עתירת המבקשים היא, כמבוקש ברישא של הבקשה המקורית, קרי: **"למבקשים תינתן הסמכה מפורשת לפנות למשרד המבקר להשגת מסמכי דו"ח המבקר"**.

19. לאחר שהבאתי בתמצית את טענות הצדדים (שכן הטענות בכתב השתרעו על עמודים רבים), התמונה שהתגלתה בפניי בתיק זה הינה פועל יוצא למתח בין ב"כ הצדדים, והיא מקרינה על צורת ההתבטאות ועל האנרגיה הרבה המושקעת בנושא גילוי המסמכים. ניסיתי במהלך הדיונים להביא להרגעת האוירה והאמנתי, לתומי, כי הצלחתי בכך, וזאת לאור התנהגות חיובית - בדרך כלל - של ב"כ הצדדים במהלך חקירת העדים שנמשכה ימים רבים ובמשך שעות ארוכות (כולל שעות אחר הצהריים המאוחרות וימי שישי). ברם, בבקשה האחרונה בפניי נוכחתי לדעת כי המתח עדיין לא רפה. חבל מאוד כי זה המצב, שכן דווקא בתיק גדול כזה, קשר חיובי והבנה בין עורכי הדין מקלים על המלאכה לשני הצדדים (שלא להזכיר את בית המשפט), ואילו עמידה על קוצו של יוד, שעל פניה נראית במבט ראשון כלחימה עזה למען הלקוח, גורמת, בסופו של יום (ובמקרה שלנו ניתן לומר כי בסופם של שנים), לתוצאה הפוכה. מניסיוני הדל אוסיף כי שיתוף פעולה בין עורכי הדין בנושאים המעשיים וריכוז האנרגיה למחלוקות המשפטיות, מניב תוצאות טובות יותר ויעילות יותר לשני הצדדים.

יחס חברי בין עורכי הדין אינו רק מילוי חובה סטטוטורית, כנאמר בכלל 26 לכללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית) התשמ"ו – 1986 ("בכל עניין מקצועי יגלה עורך דין יחס חברי כלפי חברו למקצוע ולא ימנע ממנו כל הקלה שאין בה כדי לפגוע בעניינו של לקוח"), אלא ברכה רבה בציוד: ההדדיות ביחס החברי גם משתלמת, שכן אינך יודע מה ילד יום, והיענות לחבר למקצוע אתמול תקנה לך את הזכות המוסרית ואת התקווה לקבלת יחס דומה מחר. אין לשכוח גם כי מקצוע עריכת הדין מלווה במתח מתמיד, עקב האחריות הכבדה המוטלת על כתפי עורך הדין בייצוגו את לקוחו. אין צורך בתוספת יריבות אישית בין עורכי הדין; היחס החברי בין עורכי הדין מקל, באופן משמעותי, על מילוי התפקיד החשוב מכל של עורכי הדין: ייצוג הלקוח בנאמנות ובמסירות ללא מורא, מחד גיסא, והכל תוך שמירה על הגינות, כבוד המקצוע ועל יחס כבוד לבית משפט, כנאמר בכלל 2 לכללי האתיקה הנ"ל.

אין המחוקק יכול לכוף על אדם מי יהיו חבריו, שכן זו בחירתו של כל אדם, אשר מן הראוי כי ילך בדרכו של יהושע בן פרחיה בפרקי אבות (פרק א, משנה ז) האומר: "עשה לך רב וקנה לך חבר" (למותר לציין כי לעניין שבפנינו רלוונטי החלק השני באימרתו של אותו תנא). כללי האתיקה קובעים את סטנדרט ההתנהגות המינימלי שבין עורכי הדין, אשר יחסו של האחד כלפי רעהו יהיה יחס של חבר למקצוע, כלשון פרק ט' לכללי האתיקה ותקנה 26 הנ"ל. לא בכדי נהוג לסיים מכתב בין עורכי הדין במילים: "ובב"ח" (ובברכת חברים). אומנם בהתכתבות בין באי כוח הצדדים בתיק שלפנינו לא מצאתי סיומת זו, אך עדיין מנהג זה משקף את היחס, הרצוי לפחות, בין עמיתים למקצוע עריכת הדין.

אני תקווה כי דבריי אלה יביאו לשינוי הגישה והיחס בין עורכי הדין, ואם לא היום, אז מחר, ואם לא מחר, אזי מחרתיים.

מכל מקום, ברצוני להדגיש כי אין בפנייה זו משום קביעת עמדה מי מבין עורכי הדין אחראי למצב שנוצר; די בכך כי אלו הם פני הדברים.

כפי שאמרתי, מן הראוי כי המצב ישונה, הן מבחינתם של עורכי הדין, הן למען טובות לקוחותיהם, ולא פחות מכך, כדי לאפשר דיון יעיל וענייני, כאשר הטיעונים יתרכזו במהות ובשאלות המרכזיות הרלוונטיות, ולא בנושאים אחרים.

20. אין חולק כי המבקשים, ככל בעל דין, זכאים לגילוי מסמכים מלא וזאת במסגרת חובתו של בית המשפט לסייע, באמצעים דיוניים שונים, לגילוי האמת, כפי שפורט הדבר בפסק דינו של הנשיא ברק, המביא אסמכתאות מן המקרא ומן הפסיקה לכך שערך חשיפת האמת הוא העומד ביסוד ההליך השיפוטי (ראה: רע"א 1412/94 הסתדרות מדיצינית "הדסה" נ' גלעד, פ"ד מט(2), 516, בעמ' 522. וראה גם: אי גורן, סוגיות בסדר הדין האזרחי (מהדורה שביעית, תשס"ג – 2003) בעמ' 162 ואילך. וכן רע"א 4995/95, המוזכר להלן בפסקה 22).

21. המסמכים שבידי מבקר המדינה קשורים לדו"ח היוצא מטעם מבקר המדינה בענייני משב"ש. בקשת המבקשים מתייחסת לשלושה סוגי מסמכים: העתק המסמכים שהתקבלו בידי פקידי משב"ש ממבקר המדינה, כולל תשובות והתייחסות של אנשי משב"ש שנדרשו לאסוף מידע ע"י משרד מבקר המדינה; העתקי מסמכים שנערכו או נשלחו ע"י פקידי משב"ש למבקר המדינה; התכתובות בין פרקליטות המדינה לבין משרד מבקר המדינה בקשר ליישום החלטות בית משפט בדבר גילוי המסמכים.

22. אומנם סעיף 30 לחוק מבקר המדינה, התשי"ח - 1958 [נוסח משולב] קובע כי דוחות, חוות דעת, או כל מסמך שהוציא או הכין המבקר במילוי תפקידו לא ישמשו ראיה בכל הליך משפטי או משמעותי, אך עדיין חובת גילוי המסמכים הללו במסגרת הליך אזרחי - בעינה עומדת. וכך נאמר בפסק דינו של בית המשפט העליון (מפי כב' השופטת שי שטרסברג כהן) ברע"א 4999/95 Alberici International נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(1) 39, בעמ' 47 מול האותיות א-ב:

"מדובר במסמכים שהוכנו בתשובה לפניות משרד מבקר המדינה לצורך איסוף מידע על ידיו. טענת המבקשות היא, כי מסמכים אלה נופלים לגדרו של סעיף 30 לחוק מבקר המדינה [נוסח משולב], תשי"ח - 1958. אלא שאין עניינו של סעיף זה בחיסיון, כי אם בקבילות של דו"חות, חוות דעת או מסמכים אחרים שהוציא המבקר במילוי תפקידו, כראיה בהליך משפטי או משמעותי ובקבילות הודאה שנתקבלה על ידיו, כראיה בהליך משפטי או משמעותי.

אי-קבילות כראיה לחוד וחיסיון לחוד. המדינה מבקשת למנוע חשיפתם של מסמכים אלה בשלב טרומי של בקשה לעיון במסמכים שגולו לצד שכנגד במסגרת תביעה אזרחית. אין זה השלב של הגשת ראיות, ואין במתן אפשרות לעיון במסמכים כדי להשליך על נושא קבילותם במהלך המשפט. אין בחשיפתם לעיון כדי לפגוע באמור בסעיף 30 לחוק. לפיכך אין מניעה שמסמכים אלה יימסרו לעיון המבקשות" (ההדגשות במקור).

23. בית משפט טרם ראה את המסמכים המבוקשים (ולא ברור כלל אם הוא זכאי לראותם בשל הוראות סעיף 30 לחוק מבקר המדינה הנ"ל), אך מהחומר הרב שכבר הוצג בפניי (ומדובר, כאמור, במאות מסמכים) והמידע שהתגלה לי מחקירת העדים, לא יכולה להיות מחלוקת בדבר הלגיטימיות של דרישת המבקשים לקבל את החומר הקשור לדוחות מבקר המדינה. אחת משאלות המפתח בתיק זה היא משמעות ההחלטה של שר השיכון והתאמתה לנהלים דאז ולאילו התקציב שהיו בתקופה זו (ראה פסקה 2 לעיל). נושאים אלה, מטבע הדברים, היו במוקד בדיקתו של אנשי מבקר המדינה, ועל כן זכאים המבקשים לעיון במסמכים אלה כדי לתכנן את צעדיהם, בתיק זה, במיוחד שלמשיבה היתה האופציה לקבל מסמכים אלה, אף אם בפועל המסמכים לא היו ברשות הפרקליטות.

24. כאשר הזכות לעיון קיימת ויש קושי טכני ביישומה, וכדי למנוע את הצורך בתיאום נוסף בין עורכי הדין המייצגים את המבקשים לבין פרקליטות המדינה, אין מנוס במקרה חריג ויוצא דופן זה מלקבל את בקשת המבקשים ולהורות כי המבקשים רשאים לפנות ישירות למשרד מבקר המדינה ולקבל ממשרד מבקר המדינה ישירות את כל המסמכים (כמשמעותם בפסקה 21 לעיל), המתייחסים לשנים 1990, 1991, 1992, ככל שהדבר קשור למשבי"ש. להסרת ספק, ולמניעת צורך בהליך נוסף, אני קובע כי בכל מקרה גבולי - במקום לעורר מחלוקת ולפנות פעם נוספת לבית המשפט - ימסור משרד מבקר המדינה את המסמך למבקשים. יודגש כי אין במסירת המסמכים למבקשים משום ויתור על הוראות אי הקבילות שבסעיף 30 לחוק המבקר, והימצאותם של המסמכים הללו בידי המבקשים נועדה להקל עליהם בחקירת העדים, מבלי שהמסמכים עצמם ישמשו ראיה בתיק העיקרי.

25. ער אני לכך כי מדובר בצו שאינו נותן דבר יום ביומו, אך סבורני כי עדיפה דרך זו שאינה שיגרתית, על פני הליכים משפטיים ממושכים מייגעים

ומתישים, שעלותם לצדדים גבוהה והתארכותם משמעה בזבוז זמן שיפוטי יקר, אותו מן הראוי להקדיש למידיינים המבקשים סעד קונקרטי נחוץ ומיידי.

26. אני תקווה כי עם מתן החלטה זו באה לידי סיום מעורבותו של בית המשפט בסוגיית גילוי המסמכים והעיון בהם, וכי הדיונים שנקבעו לאחר הפגרה יוקדשו לשמיעת יתר העדים ולסיום שלב הראיות בתיק, כאשר לאחריו יוגשו הסיכומים בכתב, וסופו של תיק זה, שהחל לפני שנים רבות, ייראה באופן.

27. בנסיבות המקרה, לא ראיתי לנכון לפסוק הוצאות בהליך זה, אך עצם ההליך והקודמים לו יובאו בחשבון במסגרת פסיקת הוצאות בתום כל הדיונים בתיק, דהיינו: בפסק הדין.

28. המזכירות תשלח העתק החלטה זו לב"כ הצדדים.

ניתנה היום כ"ה באייר, תשס"ג (27 במאי 2003) בהעדר הצדדים.

משה דרורי, שופט

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה